

บทที่ 4

กระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด และบริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด

ความเป็นมาและกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นส่วนที่ช่วยให้เห็นถึง กระบวนการถ่ายทอดอุดมการณ์ จากผู้ผลิตละครสู่ผู้ชมได้เด่นชัดขึ้น เนื่องจากสามารถแสดงถึง ที่มาของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ว่าเกิดขึ้นได้อย่างไร และสร้างขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์อะไร ใครคือกลุ่มเป้าหมาย มีผู้ใดที่เกี่ยวข้อง หรือมีอิทธิพลต่อการผลิตในขั้นตอนต่าง ๆ อย่างไรบ้าง และอิทธิพลดังกล่าว ได้ก่อให้เกิดผลอย่างไรต่อละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ นอกจากนี้ การศึกษาเปรียบเทียบระหว่าง กระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด ซึ่งผลิตละครออกอากาศทาง สถานีโทรทัศน์สี กองทัพบกช่อง 7 และ บริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด ซึ่งผลิตละครออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จะทำให้เห็นความคล้ายคลึงและความแตกต่างของกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ได้เด่นชัดขึ้น

ประวัติความเป็นมาของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ

เรื่องราวประเภทจักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นเรื่องที่ได้รับการสืบทอดต่อกันมาในสังคมไทยโดยผ่านสื่อ ทั้งในลักษณะการเล่าสู่กันฟัง การเขียนเป็นลายลักษณ์อักษรในรูปแบบของวรรณคดี และบทละครซึ่งได้มีการนำมาแสดงเป็นละครในลักษณะต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักกันดี แม้กระทั่งในปัจจุบัน เรื่องจักร ๆ วงศ์ ๆ ก็ยังคงเป็นที่รู้จักแพร่หลายทางสื่อโทรทัศน์ ในรูปแบบของละครโทรทัศน์ และเรียกขานกันโดยทั่วไปว่า "ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ"

นิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ เริ่มได้รับการถ่ายทอดในรูปแบบของภาพยนตร์

โทรทัศน์ เมื่อปี พ.ศ.2511 จากการริเริ่มของ คุณไพรัช สังวริบุตร เจ้าของ บริษัท สยามฟิล์ม ซึ่งต่อมาเปลี่ยนชื่อเป็น ดาราฟิล์ม และบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัดในปัจจุบัน ได้ใช้เวลาออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 เพื่อผลิตรายการละครโทรทัศน์ ซึ่งช่วงแรกใช้ระบบการถ่ายทำของภาพยนตร์ 16 มม. คุณไพรัชเริ่มผลิตภาพยนตร์โทรทัศน์โดยเริ่มจากภาพยนตร์โทรทัศน์แนวพื้นบ้านก่อน ซึ่งภาพยนตร์โทรทัศน์แนวพื้นบ้านเรื่องแรกของบริษัท คือ เรื่อง ปลาบู่ทอง (ที่ปวีท พงศ์ไพบูลย์, 2534: 17) ต่อมาจึงผลิตภาพยนตร์โทรทัศน์ ทั้งแนวพื้นบ้าน และจักร ๆ วงศ์ ๆ โดยนำมาจากนิทานพื้นบ้านของไทย วรณคดี และบทละครนอก ซึ่งเป็นพระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

วัตถุประสงค์ของคุณไพรัช สังวริบุตร ในการผลิตภาพยนตร์แนว จักร ๆ วงศ์ ๆ และพื้นบ้าน ก็เนื่องจากเรื่องแนวนี้มีเนื้อหาแบบไทย ๆ จึงเป็นการอนุรักษ์และเผยแพร่เอกลักษณ์ไทย อีกทั้งยังไม่เคยมีผู้ใดจัดทำ และผลิตเป็น รายการโทรทัศน์มาก่อน และมีความแปลกแหวกแนว (ณัฐพรณ สุตเสนาะ, 2533: 13) เรื่องแนวจักร ๆ วงศ์ ๆ และพื้นบ้านที่นำมาผลิตเป็นภาพยนตร์โทรทัศน์โดย บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด ได้แก่ ยอพระกลืน ลักษณะวงศ์ มนุษย์ปักษี นางสิบสอง พระรถเมรี แก้วพิสดาร พระสุชน-มโนห์รา แก้วหน้าม้า อุทัยเทวี โกมินทร์ พระทินวงศ์ หลวิชัยดาวิ บัวแก้วบัวทอง เจ้าหญิงแดงอ่อน ผนสามฤดู สังข์ทอง พิกุลทอง และสุวรรณหงส์

ต่อมาในปลายปี พ.ศ.2524 บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด ได้เปลี่ยน จากการถ่ายทำด้วยฟิล์มภาพยนตร์ มาเป็นการบันทึกเทปโทรทัศน์ (ที่ปวีท พงศ์ไพบูลย์, 2534: 171) ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ จึงได้เกิดขึ้นนับแต่นั้น ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ตั้งแต่ปี พ.ศ.2524 จนถึงปัจจุบัน ได้แก่ สี่ยอด กุมาร สังข์ทอง สิงห์ไกรภพ ขวานฟ้าหน้าดำ เทพสังวาลย์ เจ้าหญิงนกระจาบ ทิพย์เกษร โกมินทร์ พระอภัยมณี เทพสามฤดู พิกุลทอง นางสิบสอง พระรถ-เมรี พระสุชน-มโนห์รา พระทินวงศ์ อุทัยเทวี กายเพชร-กายสุวรรณ พระไชยมงคล มาลัยทอง ยอพระกลืน โมงป่า จันทโครพ โสนน้อยเรือนงาม และบัวแก้วบัวทอง

ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด มีการผลิตอย่างต่อเนื่องมาโดยตลอด ตั้งแต่แรกตั้งบริษัทจนกระทั่งถึงปัจจุบัน

ภาพยนตร์และละครโทรทัศน์ที่กล่าวมาข้างต้น ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด ผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ส่วนใหญ่เป็นภาพยนตร์และละครโทรทัศน์แนวจักร ๆ วงศ์ ๆ ตามความหมายในการวิจัย ส่วนภาพยนตร์และละครโทรทัศน์แนวพื้นบ้านเพียงเล็กน้อย ได้แก่ ปลาบู่ทอง ขอพระกลั่น นางสิบสอง และแก้วหน้าม้า ซึ่งในเรื่องเหล่านี้ นางเอกมิได้มีชาติกำเนิดเป็นเจ้าหญิง จึงไม่จัดเป็นนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ ตามความหมายในการวิจัย

นอกจากละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด ซึ่งออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 แล้ว สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้เริ่มผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ขึ้นเช่นกันในปี พ.ศ. 2529 โดยการจ้างบริษัทต่าง ๆ ผลิตละครให้ ซึ่งได้แก่ บริษัท พี.ดี. โปรโมชั่น จำกัด บริษัท ประดิษฐ์ศิลป์ วิดีโอ แอนด์พิกเจอร์ จำกัด บริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด บริษัท วี.ซี. เอน โปรดักชั่น จำกัด บริษัท เอส.เค แอดเวอร์ไทซิ่ง แอนด์ โปรดักชั่น จำกัด บริษัท เค อาร์ โปรดักชั่น จำกัด บริษัท บุษกร จำกัด บริษัท วี วิดีโอ โปรดักชั่น จำกัด บริษัท มูวี่ โปรดักชั่น จำกัด บริษัท สมาน คัมภีร์ สตูดิโอ เป็นต้น โดยในการผลิต บริษัทต่าง ๆ จะเป็นผู้เสนอเรื่องย่อ ซึ่งเป็นเรื่องที่แต่งขึ้นเอง หรือนำมาจากวรรณคดี นิทานพื้นบ้านให้ฝ่ายผลิตรายการพิจารณา ถ้าหากได้รับการเห็นชอบ บริษัทผู้ผลิตก็จะรับหน้าที่เขียนบทและถ่ายทำ

ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ที่ออกอากาศไปแล้วได้แก่ ชะนีน้อย สิบสองราศี อัสวินสายรุ้ง เจ้าชายแดงโสม สองอมตะมหัศจรรย์ สุดสาครผจญภัย กากี มะกอกเทวดา ธิดาดาวดำ อภินิหารแพรวแดง เจ้าหญิงอัสวิน ธิดาบาดาล สุริยคราส มาษาเทวี อภินิหารทับทิมดำ เจ้าชายค่อม วรเทวี สังข์ศิลป์ชัย ลูกสาวพระอาทิตย์ เกือกแก้วนพเก้า สมิงขาวดาวทอง และเจ้าวสมุทร ส่วนเรื่องที่ผลิตแล้วแต่ยังไม่ได้ออกอากาศ ได้แก่

ผาแฝดโลงทองคำ นางพญาเสื่อสมิง เทพอสุรสลาดัน อานนท์ เลือดต่างสี
 อภินิหารธิดาพนมรุ้ง ดาวเจ็ดสีมณีเจ็ดแสง อัศวินกุมาร ลีลาวดาร สมิงสาวสองหน้า
 นางพญาแมวป่า มงกุฎจักรพรรดิ กระทั่ง จ้าวสุริยา และโสนน้อยเรือนงาม (เล็ก
 กอผจญ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2536)

เมื่อผู้วิจัยพิจารณาแล้วพบว่า ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของสถานี
 โทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ส่วนใหญ่เป็นละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจาก
 นิทานที่แต่งขึ้นใหม่ ส่วนละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่สร้างจากนิทานดั้งเดิม
 มีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ได้แก่ สุดสาครผจญภัย กากี สังข์ศิลป์ชัย และโสนน้อย
 เรือนงาม เนื่องจากผู้วิจัยไม่มีโอกาสชมละครที่ออกอากาศในช่วงก่อนและหลัง
 การวิจัย จึงไม่สามารถสรุปได้อย่างแน่ชัดว่า ละครทั้งหมด มีเรื่องใดบ้างที่จัด
 เป็นละครโทรทัศน์แนวจักร ๆ วงศ์ ๆ และละครแนวนิทานพื้นบ้าน ตามความหมาย
 ในการวิจัย

เวลาการออกอากาศ

สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3
 เป็นสถานีโทรทัศน์ที่มีการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ อย่างต่อเนื่องเป็น
 ระยะเวลาานาน สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เริ่มออกอากาศละครโทรทัศน์
 จักร ๆ วงศ์ ๆ ในช่วงเวลากลางคืนซึ่งเป็นช่วงเวลา PRIME TIME หลัง
 รายการข่าว ตั้งแต่ต้นปี พ.ศ. 2528 มีการเปลี่ยนแปลงเวลาออกอากาศเป็น
 ทุกวันเสาร์และอาทิตย์ เวลา 8.00-9.00 น. และในช่วงที่ผู้วิจัยเก็บข้อมูล ได้
 เปลี่ยนเป็นเวลา 9.00-10.00 น. มาจนถึงปัจจุบัน

ส่วนละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3
 เริ่มออกอากาศในวันจันทร์ถึงศุกร์ เวลา 16.45-17.15 น. หนึ่งเรื่อง และทุก
 วันเสาร์และอาทิตย์เวลา 6.00-7.00 น. อีกหนึ่งเรื่อง ต่อมาตั้งแต่เดือน
 พฤศจิกายน 2535 ได้เปลี่ยนแปลงเวลาในการออกอากาศจาก ช่วงเย็นวันจันทร์

ถึงศุกร์ มาเป็นทุกวันเสาร์และอาทิตย์เวลา 7.00-8.00 น. และตั้งแต่เดือน มีนาคม 2537 สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 ได้ลดการออกอากาศละครโทรทัศน์ จักร ๆ วงศ์ ๆ จากสองเรื่องเหลือเพียงหนึ่งเรื่อง และเปลี่ยนแปลงเวลาออกอากาศเป็น ทุกวันเสาร์และอาทิตย์เวลา 5.30-6.30 น. แทนจนถึงปัจจุบัน

การเปลี่ยนแปลงเวลาของสถานีโทรทัศน์ทั้งสองช่อง แสดงถึงการที่ ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ได้รับความนิยมจากผู้ชมส่วนใหญ่ลดลง จนต้อง พยายามหากลุ่มเป้าหมายใหม่ที่เฉพาะเจาะจงมากขึ้น รวมทั้งช่วงเวลาที่เหมาะสม กับกลุ่มเป้าหมายนั้น ซึ่งกลุ่มเป้าหมายหลักของทั้งสองสถานีนั้นได้แก่ กลุ่มเด็ก และ คนต่างจังหวัด เวลาออกอากาศจึงต้องอยู่ในช่วงที่กลุ่มเป้าหมายสามารถรับชมได้

สถานีและแนวเรื่องที่ผลิต

นอกจากสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 และสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสี ช่อง 3 จะมีความแตกต่างกันในแง่เวลาการออกอากาศละครโทรทัศน์ จักร ๆ วงศ์ ๆ แล้ว ความสัมพันธ์ระหว่างสถานีโทรทัศน์และผู้ผลิต รวมไปถึง แนวเรื่องที่ผลิตยังแตกต่างกันอีกด้วย กล่าวคือ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 เป็นผู้ให้บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด เข้าเวลาในการออกอากาศ ในขณะที่สถานี โทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 เป็นผู้ว่าจ้างให้บริษัทต่าง ๆ ผลิตละครให้ (ศิริพร วิจิตรฐาน ณ ถลาง, 2536: 70-71) ในแง่แนวเรื่องที่ผลิต บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด ยังคงผลิตละครโดยนำมาจากนิทานพื้นบ้านของไทย วรรณคดีเก่า และ บทละครนอกซึ่งเป็น พระราชนิพนธ์ของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย อยู่เช่นเดิม ในขณะที่สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 จะนำเสนอละครที่ส่วนใหญ่ เป็นเรื่องแต่งขึ้นใหม่ และมีเรื่องที่นำมาจากวรรณคดี นิทานพื้นบ้านดั้งเดิมอยู่ บ้างเล็กน้อย (เล็ก กอผจญ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2536)

ทุนในการผลิต

ความแตกต่างที่สำคัญอีกประการระหว่างบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด และบริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด ก็คือ ปัจจัยด้านเงินทุนในการผลิต ซึ่งพบว่า บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด มีความพร้อมด้านเงินทุนมากกว่า จึงสามารถซื้ออุปกรณ์การตัดต่อ และเครื่องมือสร้างเทคนิคทางโทรทัศน์ที่ทันสมัยเป็นของตนเองได้ ในขณะที่ บริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด มีปัจจัยด้านเงินทุนที่จำกัดมากกว่า จึงไม่มีอุปกรณ์การตัดต่อ และเครื่องมือสร้างเทคนิคทางโทรทัศน์ และเจ้าหน้าที่ที่ทำเทคนิคตัดต่อของตนเอง ต้องใช้อุปกรณ์และเจ้าหน้าที่ของบริษัท พีดี โปรโมชั่น จำกัด ที่มาว่าจ้างให้บริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด ผลิตละครให้ อีกทอดหนึ่ง ส่วนรายละเอียดนั้นจะนำเสนอในส่วนต่อไป

กระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ

กระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด และบริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น จำกัด มีขั้นตอนการผลิตโดยทั่วไปใกล้เคียงกับละครโทรทัศน์ประเภทอื่น ๆ แต่จะต่างก็เฉพาะในรายละเอียดเพราะอยู่ภายใต้ระบบของสองสถานี โดยสามารถแบ่งกระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ออกได้เป็นสี่ขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นตอนการผลิต

ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 เป็นของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด มีคุณไพรัช สังวริบุตร เป็นผู้อำนวยการผลิต และคุณสยาม สังวริบุตร (บุตรชาย) เป็นผู้ควบคุมการผลิต โดยมีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์วัฒนธรรมไทยเป็นสำคัญ คุณไพรัช กล่าวว่า

...มันเป็นเจตนาของผม ผมพยายามอนุรักษ์ละครประเภทนี้อยู่ในใจ ผม

ไม่ได้บอกกับใคร เพราะไม่อยากให้คนรู้สึกว่าเขาขี้ดเยียดให้เขา แต่ผมอยากจะทำให้เขาได้รับวัฒนธรรมพื้นบ้านไปโดยไม่รู้ตัว อย่างพวกโคลง ฉันท์ กาพย์ กลอน ผมก็พยายามใส่เข้าไปในช่วงที่เหมาะสม... (โอสถ, 2534: 109)

การเลือกเรื่องที่จะผลิต จะมีการปรึกษากันระหว่างคุณไพรัช คุณผุสดี (ภรรยาคุณไพรัช) และคุณสยาม โดยมักเลือกเรื่องจากหนังสือนิทานวรรณคดีของ "ล้าจวน" หนังสือนิทานวัดเกาะ และสมุดไทยในหอสมุดแห่งชาติ ดำเนินเรื่องตามโครงเรื่องของนิทานเดิม แต่เพิ่มเติมรายละเอียดเพื่อเพิ่มอรรถรสและปรับเปลี่ยนเรื่องให้เหมาะสมกับสังคมปัจจุบันและผู้ชมเป้าหมาย (เด็ก) โดยคุณไพรัชจะปรึกษากับผู้เชี่ยวชาญ (ภาวดี) ผู้กำกับการแสดง (สยาม สังวริบุตร)

...main (หลัก) ใหญ่ก็คือเรื่องจะเป็นอย่างนั้นเลย... แต่ว่าเรื่องเล็กๆ นี้ไม่เหมือน แต่บางอย่าง main (หลัก) ใหญ่มันอาจจะรุนแรงไป อย่างเช่น กุลา อย่างนั้นนะคะ... คือตอนจบนี่จริง ๆ แล้ว กุลาถูกเชือดเนื้อ ตัดเนื้อเนียนเนื้อเป็นชิ้น ๆ นะคะ ซึ่งดูแล้วเวลานี้อะไรมันก็ดูรุนแรงไปหมด คือสังคมอะไรอย่างนี้... อยากชี้ให้เห็นว่า จริง ๆ แล้ว เราไม่ต้องไปลงโทษเขา เขาก็ได้รับโทษเอง คือเราสอดใส่ความคิดไปตอนจบ... อย่างน้อย ๆ มันก็ค่อย ๆ ผ่านเด็กไป สังเกตว่าจักรวาลนี่ตอนจบจะไม่มีการแก้แค้นอะไรรุนแรงมาก... เราพยายามสอดใส่ว่าอย่างน้อยก็มีเรื่องที่ได้แกงคิดบ้าง อาจจะไม่สามารถเปลี่ยนสังคมไทย แต่ว่านิด ๆ หน่อย ๆ... ผ่านเข้าไปบ้างก็ยังมี... (รัมภา ภิรมย์ภักดี, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2536)

การคัดเลือกนิทานเรื่องใดมาผลิตเป็นละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ นั้น บริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด มีเกณฑ์ในการพิจารณา คือ

1. ผู้ชม กลุ่มเป้าหมาย สำหรับละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของ ดาราวิดีโอ มีกลุ่มเป้าหมายคือ กลุ่มเด็ก ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงรายละเอียดของ

เรื่อง เพื่อตอบสนองผู้ชมกลุ่มเป้าหมายมากขึ้น ได้แก่ การเน้นช่วงตัวละครตอน เป็นเด็กให้นานขึ้น หรือเพิ่มตัวละครเด็กเข้าไปในเรื่อง (ศิริพร ฐิตะฐาน, 2536: 70) รวมทั้งการที่ตัวละครเด็กมีบทบาทในเรื่องมากขึ้น เช่น จันทวงศ์ ในเรื่องจันทโครพ และไพรวิน ในเรื่องโสนน้อยเรือนงาม

2. ความเด่นดังของวรรณกรรม เป็นเรื่องที่ผู้ชมนิยมและสนใจ ดังนั้น จึงมีการนำเอาเรื่องที่เคยประสบความสำเร็จในอดีตมาสร้างซ้ำอีก ในบางครั้งมีการเปลี่ยนแปลงชื่อเรื่องด้วย อาทิเช่น เรื่อง ดิน น้ำ ลม ไฟ ซึ่งเคยสร้างมาก่อนโดยใช้ชื่อ "สี่ยอดกุมาร" และ "จำปาสัติน"

3. ความยาวของเรื่อง และความเป็นไปได้ในการผลิต มีขนาดพอดี ไม่ยาวเกินไป จนไม่สามารถใช้เทคนิคสร้างได้ตามจินตนาการในเรื่อง

4. ความสนุกสนาน น่าติดตามของเรื่อง

5. ผู้แสดง จำนวนของตัวละครในเรื่อง ต้องไม่มากไม่น้อยเกินไป

เมื่อเลือกเรื่องได้แล้ว ก็จะส่งเรื่องไปให้ผู้เขียนบทคือ "ภาวิต" อ่าน และเขียนเป็นเรื่องย่อพร้อมทั้งบุคลิกลักษณะนิสัยของตัวละครส่งให้กับคุณไพรัช ซึ่งจะนำไปตรวจดูและใช้วางแผนงาน รวมทั้งกำหนดตัวผู้แสดง และส่งให้ผู้เขียนบท เพื่อนำไปเขียนบท

ผู้เขียนบท คือ "ภาวิต" เป็นนามปากกาของคุณรัมภา ภิรมย์ภักดี หลานของคุณไพรัช จบการศึกษาจากคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ แผนกวรรณคดีและภาษาอังกฤษ และเคยเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาอังกฤษ คุณรัมภาได้เริ่มเขียนบทโทรทัศน์อย่างจริงจังในปี พ.ศ. 2528 และในการเขียนบท ก็จะมีการเพิ่มเติมโดยใช้ข้อมูลจากการอ่านหนังสือต่าง ๆ

...ส่วนมากนะคะ จะใช้ที่เคยอ่านมาทั้งหมดนี้แหละคะ ส่วนมากก็เช่น หนังสือวรรณคดีเดิมที่เคยอ่านมา...มาลัยทองที่เขียนนี้ ก็หยิบเอาอิเหนามาหน่อยหนึ่ง หยิบสังข์ทองมานิดหนึ่ง...มาปน ๆ กันใหม่...แล้วบางทีก็หยิบพวกตำนานอย่างเช่น เคยเรียนพวกกรีก Mythology ก็มาปรับใหม่ให้เป็นไทยโดยที่ไม่รู้สึกตัว... (รัมภา ภิรมย์ภักดี, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2536)

วัตถุประสงค์ในการเขียนบท คือ เพื่อสอนเด็กในปัจจุบันให้มีความเป็นไทย และรู้จักนิทานพื้นบ้านไทย

...ถ่าย(ทอด)ไปโดยตั้งใจ ไม่ตั้งใจ จะถ่ายทอดไปเยอะเลยคะ...อย่างเช่น เรื่องกตัญญู...ก็พยายามจะใส่...เขา(เด็ก)ก็อาจจะได้ดู ค่อย ๆ รับไปบ้าง คือเป็นครุมาเนี่ย จะเห็นเด็กขาดความลึกซึ้ง ความเคารพผู้ใหญ่... (รัมภา ภิรมย์ภักดี, สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2536)

บทที่เขียนจะเป็นลักษณะบทสมบุรณ์ ที่กำหนด จาก ลำดับฉาก มุมกล้อง สถานที่ เวลา และตัวแสดงไว้ (ตัวอย่างบทละครโทรทัศน์ของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด อยู่ในภาคผนวก) สำหรับตัวผู้แสดง คุณไพรัชและผู้กำกับการแสดง(คุณสยาม สังขวิบุตร และคุณสมชาย สังขสวัสดิ์)เป็นผู้กำหนด เนื่องจากบริษัทเช่าเวลาออกอากาศจากสถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ทางสถานีจึงไม่เกี่ยวข้องในส่วนของการผลิตรายการ บริษัทต้องหาผู้อุปถัมภ์รายการ(sponsor) และเสียค่าใช้จ่ายทั้งหมดเอง

ก่อนการผลิต จะมีการประชุมร่วมกันในที่ทีมงานผลิต หลังจากศึกษาบทอย่างละเอียดแล้ว เพื่อปรึกษาหาข้อตกลงกันในเรื่องการออกแบบฉาก อุปกรณ์ เครื่องแต่งกาย การคัดเลือกผู้แสดง

สำหรับตัวผู้แสดงนำนั้น ทางดาราวิดีโอมีนโยบายที่จะสร้างดาราใหม่ เพื่อทดแทนดาราเก่า โดยอาศัยละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ในการแนะนำดาราใหม่ ให้ผู้ชมรู้จักคุ้นเคย เพื่อเตรียมเข้าสู่ละครแบบสมัยใหม่ต่อไป (รัมภา ภิรมย์ภักดี,

สัมภาษณ์, 25 พฤศจิกายน 2536)

สำหรับกรณีของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 นั้น มีขั้นตอนการผลิตที่แตกต่างไปจากละครของดาววิดีโอ คือ สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 จะให้บริษัทต่าง ๆ เสนอเรื่องย่อของนิทาน รวมทั้งรายชื่อผู้แสดง เข้ามาให้ผู้ช่วยฝ่ายผลิตรายการ (คุณเล็ก กอผจญ) พิจารณา โดยมีหลักในการพิจารณาคือ มีความสนุก น่าติดตาม ให้คติสอนใจ

...เรามีหลักในการพิจารณาคือ หนึ่ง เรื่องต้องสนุก น่าติดตาม เป็นลักษณะสร้างสรรค์ ให้คติสอนใจ สะท้อนสังคม...อะไรก็ได้ ที่เรารู้แล้วมันน่าสนใจ อาจจะเป็นเรื่องจินตนาการที่เราเขียนขึ้นมาเอง เป็นนิทานที่เล่าต่อกันมาก็ได้ หรือเรื่องจริงแล้วไปพล็อตเป็นเรื่องราวก็ได้... เป็นเรื่องวรรณคดี แฟนตาซีก็มี แต่เราก็มารู้ว่าเรื่องไหน "ตลาด" น่าจะรับ ถ้าสร้างออกมา จะสมจริงแค่ไหน... (เล็ก กอผจญ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2536)

จะเห็นได้ว่านอกจากที่จะต้องสนุกสนานแล้ว ยังต้องดูตลาดซึ่งเป็นกลุ่มเป้าหมาย อันได้แก่ กลุ่มคนต่างจังหวัด กลุ่มเด็กและผู้สูงอายุในกรุงเทพฯ ด้วย หลังจากพิจารณาเลือกเรื่องแล้ว ก็จะมอบหมายให้บริษัทต่าง ๆ ไปเขียนบทและถ่ายทำ ทางฝ่ายผลิตรายการจะตรวจดูหลังจากผลิตเสร็จสิ้นแล้ว ทั้งนี้ค่าใช้จ่ายทั้งหมด ทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 จะเป็นผู้จ่ายและรับผิดชอบในการหาโฆษณาเอง

...สปอนเซอร์ก็มีบ้าง ไม่เยอะเท่าไร... ช่วงเข้านาที่ละสี่หมื่นห้า สี่หมื่นหก สี่หมื่นแปด เราผลิตตอนหนึ่งประมาณแปดเก้าหมื่น ได้นาที่ละสองแสนก็อยู่ได้ แต่ไม่ถึงกับได้กำไรมาก... (เล็ก กอผจญ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2536)

การที่ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 มีบริษัทผู้ผลิตมากมาย ผลที่สำคัญคือ การผลิตมากเกินไป จนทำให้ต้องหยุดการผลิตไปกว่าสองปีแล้ว ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ของสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 ที่ออก

อากาศในปัจจุบัน จึงเป็นละครที่ถ่ายเก็บไว้นานแล้ว มิใช่ละครที่ถ่ายไปออกอากาศไปเหมือนของช่อง 7 (เล็ก กอผจญ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2536)

ในบรรดาผู้ผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ให้สถานีโทรทัศน์ช่อง 3 บริษัท พีดี โปรโมชั่น จำกัด เป็นผู้ผลิตละครจำนวนมากกว่าบริษัทอื่น ๆ แต่บริษัท พีดี โปรโมชั่นก็มีได้เป็นผู้ผลิตเอง แต่ได้จ้างให้ผู้จัดละครคนอื่นหลายคณะผลิตให้คณะที่ผลิตละครมากกว่าคณะอื่น คือคุณเปรมกมล โชติกเสถียร (เจ้าของบริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชั่น) ซึ่งเริ่มผลิตละครประเภทนี้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2533 โดยมีแรงบันดาลใจ และวัตถุประสงค์สำคัญคือ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสเรียนรู้ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย (เล็ก กอผจญ, สัมภาษณ์, 1 กรกฎาคม 2536)

...ละครจักร ๆ วงศ์ ๆ เป็นละครที่เด็กไทยควรจะได้ดูบ้าง สร้างขึ้นมาตอนเริ่มต้นของเรื่อง เรามักจะเอาพระเอก นางเอกเริ่มต้นมาตั้งแต่เด็กเลย เพื่อต้องการให้เด็กสนใจและหันมาดู... เพราะมันเกี่ยวกับวัฒนธรรมของคนไทย เกี่ยวกับประเพณีดั้งเดิมของคนไทยเรา เราก็อยากจรรโลงสิ่งนี้เอาไว้บ้าง เพื่อให้เด็กไทยนี้ได้รู้จักบ้าง... เพื่อสอน ชักจูงให้รู้จักขนบธรรมเนียมประเพณีดั้งเดิม วัฒนธรรมดั้งเดิมของไทยเรา... (เปรมกมล โชติกเสถียร, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2536)

บุคคลที่กล่าวได้ว่า มีความสำคัญต่อการผลิตละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ของคุณเปรมกมลมาก ก็คือ คุณวรการ เจริญดี เจ้าของนามปากกา "วรการ" และ "สะบัดชัย" ผู้ประพันธ์เรื่องเกือบทั้งหมด และผู้เขียนบทโทรทัศน์ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ทุกเรื่องของคุณเปรมกมล เนื่องจาก

...บทของอาจารย์วรการจะเป็นบทที่เข้าใจง่าย ผู้กำกับ อ่านแล้วจะทำได้ง่ายมาก สำนัดสำนวน... อาจารย์คืออาจารย์จริง ๆ อาจารย์ภาษาไทย การใช้ภาษา เก๋หรือว่าแนวที่จะสอน จะแทรกลงไปในบทละครเพื่อให้เด็กจดจำ... (เปรมกมล โชติกเสถียร, สัมภาษณ์, 20 พฤศจิกายน 2536)

คุณวรากร จบการศึกษาจากมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ บางเขน เอกภาษาและวรรณคดีไทย โทประวัติศาสตร์ไทย เคยเป็นอาจารย์สอนวิชาภาษาไทยก่อนที่จะมาทำงานเขียนบทละครโทรทัศน์ ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่คุณวรากรเขียนบท และออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ช่อง 3 เช่น เจ้าหญิงอัศวิน ธิดาบาดาล กากิ เจ้าชายค่อม และสุริยคราส ข้อมูลที่ใช้ในการแต่งนิทาน มาจากประสบการณ์ การอ่านหนังสือต่าง ๆ โดยเฉพาะวรรณคดีไทย และความประทับใจกับนิทานหลายเรื่องในวัยเด็ก

... "ธิดาบาดาล" เรื่องนี้ผมดัดแปลงมาจากเรื่องเงือกน้อยของฝรั่ง...
เรื่องเจ้าชายค่อม... เสือคลุ้มนะ... ผมนึกถึงนิทานไทยสมัยผมเด็ก ๆ อัศวิน
สายฟ้า พระเอกหลังค่อม... ตอนนั้นผมเด็ก ๆ ประมาณหกเจ็ดขวบ จะมี
การ์ตูนเรื่องอัศวินสายฟ้า อีตมากในยุคผม... แพรแดงนี่สมัยเด็ก ๆ ผมอ่าน
การ์ตูนนะ มันก็มีการ์ตูนเรื่องแพรแดง... ผมก็จำมาจากการ์ตูนเก่า...
(วรากร เจริญดี, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2536)

บทบาทผู้แต่งนิทานเริ่มขึ้นจากการที่คุณเปรมกมล มาปรึกษาว่าควรเสนอ
เรื่องอะไร แล้วคุณวรากรก็จะมาคิด เขียนเรื่องย่อและช่วยวางตัวผู้แสดง ผู้มีส่วน
ในการกำหนดผู้แสดง กล่าวได้ว่าเป็นผู้จัด ผู้แต่งนิทานและเขียนบท บริษัท พีดี
โปรดักชั่น (ไพจิตร ศุภวารี) หัวหน้าฝ่ายผลิตรายการช่อง 3 (เกียรติก้อง วัฒนสุข)
ผู้แสดงจึงมักเป็นผู้ที่รู้จักสนิทสนมกับผู้จัด หรือผู้เขียนบท และเป็นนักแสดงในสังกัด
สถานีโทรทัศน์ช่อง 3

หลังจากเขียนเรื่องย่อและชื่อผู้แสดงแล้ว ก็จะเสนอไปทางบริษัท พีดี
โปรดักชั่น ซึ่งจะนำเสนอฝ่ายผลิตรายการช่อง 3 ต่อไป เมื่อได้รับการอนุมัติ
ผู้จัดก็จะส่งเรื่องย่อให้คุณวรากรเขียนบท ซึ่งเป็นบทสมบูรณ์ กำหนดฉาก สถานที่
เวลา และตัวแสดงด้วย เน้นที่กลุ่ม "เด็ก" เป็นเป้าหมายสำคัญ รองลงมาคือ
กลุ่มผู้สูงอายุ โดยมีจุดประสงค์เพื่อให้ความบันเทิง ช้อคิด สอน และการถ่ายทอด
วัฒนธรรมไทย คุณวรากรแสดงทัศนะเกี่ยวกับละครประเภทนี้ว่า

...ละครประเภทนี้ไม่ใช่การมอมเมา แต่เป็นการแสดงถึงความเป็นไทย เพราะทุกครั้งที่เราเขียนบทละครประเภทนี้ ผมจะต้องแทรกภาพย์ กลอน เข้าไปด้วยเสมอ เพื่อที่เด็กเขาจะได้ซึมซาบในเรื่องเหล่านี้เข้าไปโดยไม่รู้ตัว และยังแสดงให้เห็นถึงการเคารพกราบไหว้พระมหากษัตริย์ในสังคมไทย (โอสถ, 2534: 113)... จุดมุ่งหมายแรกคือสนุก ต้องถือเป็นอันดับที่หนึ่ง พออันดับที่สองคือคิดถึงตลาด... เมื่อละครจักรวงศ์ แฟนของเราในตลาดคือเด็ก ก็ต้องเขียนให้เด็กรับได้และสนุก... จริงๆ แล้ว ละครจักรวงศ์มันจะสรุปว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่วเสมอ มันก็เป็นการสอนเด็กไปในตัว... มีการแต่งองค์ทรงเครื่อง มีกษัตริย์ มีอะไรซึ่งคนเฒ่าคนแก่ เรายังชื่นชมตรงนี้นักอยู่ เห็นในหลวงยังปูผ้ากราบ... ยังเป็นสมมติเทพ... ผมเองเป็นคนยุคกลางเก่ากลางใหม่... เวลาเห็นในหลวง เห็นเสโท... ผมยังปลื้มยังรู้สึกว่าเป็นปลื้มกับพระองค์มาก ๆ... มันเป็นความรู้สึกแบบไทย ๆ เห็นยังเป็นลักษณะเหนือหัว... (วรการ เจริญดี, สัมภาษณ์, 21 ตุลาคม 2536)

งานเขียนบทละครโทรทัศน์ จึงนับได้ว่ามีความสำคัญยิ่งต่อกระบวนการถ่ายทอดความหมายในละครโทรทัศน์ ผู้เขียนบทสามารถถ่ายทอดเรื่องราวและความรู้สึกนึกคิดของตนผ่านทางบทละคร โดยจะเห็นได้จากองค์ประกอบต่าง ๆ ของบทแบบสมบูรณ์ ซึ่งทั้งคุณรัมภาและคุณวรการก็เขียนบทในลักษณะดังกล่าว

นอกจากนี้จะเห็นได้ว่า วัตถุประสงค์ในการผลิตละครโทรทัศน์ จักร ๆ วงศ์ ๆ ของผู้ผลิตและผู้เขียนบทของทั้งบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด และ ไตรลักษณ์ โพรโมชั่น จำกัด มีความคล้ายคลึงกันมาก คือการถ่ายทอดและอนุรักษ์วัฒนธรรมไทย โดยวัฒนธรรมไทยนั้นก็คือ มาชาติ ที่ผู้ผลิตและผู้เขียนบทพยายามถ่ายทอดทั้งโดยตั้งใจและไม่ตั้งใจ ผ่านสัญญาณต่าง ๆ ในละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ หรือกล่าวได้ว่าเป็น อุดมการณ์หลักดั้งเดิมของสังคมไทย ที่ผู้ปกครองได้ถ่ายทอดสู่สังคมทั้งโดยทางนิทานจักร ๆ วงศ์ ๆ และสื่ออื่น ๆ ผู้ผลิตและผู้เขียนบท จึงทำหน้าที่นำอุดมการณ์ดังกล่าวมาถ่ายทอดสู่คนรุ่นต่อ ๆ ไป อีกทอดหนึ่ง

งานส่วนอื่นได้แก่ การจัดหาสถานที่ถ่ายทำ บริษัทดาราวิดีโอ จะมีฝ่ายจัดหาสถานที่ของบริษัทโดยเฉพาะ ส่วนบริษัทไตรลักษณ์ เป็นหน้าที่ของผู้จัดและธุรกิจกองถ่าย(จรรยา ศิริพิศ-บุตร) นอกจากนี้ก็มีการวางแผนงาน การกำหนดงบประมาณในการผลิตละคร และการประชุมร่วมกันของทีมงานผลิต การเตรียมและสร้างอุปกรณ์ ออกแบบตัดเย็บเสื้อผ้า เป็นต้น

2. ขั้นตอนเตรียมการและชักซ้อม

บริษัท ดาราวิดีโอ และบริษัท ไตรลักษณ์ โปรโมชันจะมีขั้นตอนเตรียมการคล้ายคลึงกัน โดยเริ่มจากการรับบทโทรทัศน์มาพิมพ์ใหม่ และถ่ายสำเนาแจกให้ทุกฝ่าย ธุรกิจกองถ่ายจะเป็นผู้ติดต่อนักแสดงและจัดคิวถ่ายทำ แล้วนัด วัน เวลา สถานที่ถ่ายทำ

4.1 ฉากห้องโถงภายในพระตำหนักตกแต่งไว้คร่าว ๆ ที่
โรงถ่ายลาดหลุมแก้ว

ทีมงานฝ่ายต่าง ๆ ได้แก่ ผู้กำกับการแสดง ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง ผู้กำกับรายการ ธุรกิจ ฝ่ายศิลป์ ฝ่ายฉาก ฝ่ายจัดหาสถานที่ ฝ่ายแสง ฝ่ายเสียง

ฝ่ายแต่งหน้าและตกแต่งทรงผม ฝ่ายเสื้อผ้า ฝ่ายจัดหาอุปกรณ์ประกอบฉาก ฝ่ายเทคนิค และฝ่ายกล้อง ทีมงานผลิตของบริษัท ไตรลักษณ์ ส่วนใหญ่มักเป็นคนในครอบครัวของผู้จัด โดยเฉพาะผู้จัดและบุตรสาว จะมีส่วนควบคุมดูแลการผลิตเกือบทุกขั้นตอน

4.2 ฝ่ายเสื้อผ้าของบริษัท ดาราวิดีโอ จำกัด กำลังแต่งตัวให้นักแสดงหญิง

เมื่อทุกฝ่ายพร้อมแล้ว ผู้กำกับการแสดงจะชักซ้อมเดินกล้องและการแสดงแต่ยังไม่มีการบันทึกภาพ เพื่อปรับปรุงแก้ไขข้อบกพร่องก่อนถ่ายทำจริง

4.3-4.4 การซ้อมก่อนถ่ายทำจริง ฉากพระตำหนัก ที่
โรงถ่ายลาดหลุมแก้ว

3. ชิ้นผลิตรายการ

เมื่อทุกฝ่ายพร้อม นักแสดงก็จะเริ่มแสดง ผู้กำกับรายการจะเป็นผู้กำหนดขนาดและระยะภาพผ่านช่างกล้อง และเลือกภาพโดยตัดภาพที่ต้องการจากจอภาพ ในกรณีของบริษัทไตรลักษณ์ ผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง จะคอยบอกบทและเตือนคิวการเคลื่อนไหวให้กับผู้แสดง

ระหว่างการถ่ายทำ อาจมีการเปลี่ยนแปลงและแก้ไขบท ด้วยเหตุต่าง ๆ ปัญหาหนึ่งของกองถ่ายดาววิดีโอ ซึ่งให้นักแสดงท่องจำบทเอง ก็คือนักแสดงพูดตามบทไม่ได้ ซึ่งก็ต้องมีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทพูด โดยผู้กำกับการแสดง และผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง คุณประทุม สินธุอุตส์ หั้วหน้าฝ่ายเสื้อผ้า และบางครั้งก็ช่วยกำกับการแสดงด้วย กล่าวถึงเรื่องนี้ว่า

...บางทีตัวละครพูดไม่ได้ แก (ผู้กำกับการแสดง) ก็จะบอกไม่ต้องพูดคำนั้นะ เปลี่ยนคำพูดใหม่...บางทีคนแก่พูดบทยาวไม่ได้ เราก็ตอนเอาแต่ที่พูดแล้วได้ประโยชน์จริง ๆ... (ประทุม สินธุอุตส์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2536)

ปัญหาเรื่องการพูด สำคัญอยู่ที่เรื่องการพูดราชาศัพท์ ซึ่งผู้กำกับการแสดงเน้นมาก นักแสดงจึงต้องพูดให้ถูกต้องให้ได้

...แต่ละคร หนึ่งเจ้า บางทีราชาศัพท์พูดไม่ได้ ก็ต้องเอาใหม่ อย่างสมควรใช้ "ทรง" อันไหนสมควรใช้ทรงชั้นหน้า เราก็พูด อันไหนไม่สมควรใช้ทรงก็ไม่ใช้... (ประทุม สินธุอุตส์, สัมภาษณ์, 3 พฤศจิกายน 2536)

นอกจากปัญหาเรื่องการพูดแล้ว ปัญหาเรื่องความไม่พร้อมของผู้แสดง เป็นปัญหาสำคัญที่ทำให้ต้องขอให้ผู้เขียนบทแก้ไขเปลี่ยนแปลงบทจากเรื่องเดิมไป ตัวอย่างเช่น การประสูติบุตรของผู้แสดงนำชาย ในเรื่องโสนน้อยเรือนงาม ทำให้ต้องเพิ่มเติมบทของกล่า นางกำนัล หมอผี และกุมารทองขึ้นมา และกล่าวถึง

ในเรื่องว่าพระโอรสวิจิตรจินดา (พระเอก) บาดเจ็บจากการซ้อมรบ ต้องพักฟื้น ทำให้ไม่มีบทของพระโอรสวิจิตรจินดาในช่วงนั้น ผลที่ตามมาก็คือ ละครเรื่องนี้มีความยาวมากกว่าละครเรื่องอื่น ๆ คือเกือบสี่สิบตอน

นอกจากผู้แสดงชายแล้ว ผู้แสดงนำหญิงของละครเรื่องจันทโครพ ก็ประสบปัญหาความไม่พร้อมเช่นกัน ทำให้ผู้เขียนบทต้องแก้ไขบท โดยเปลี่ยนบทให้พระธิดามุจลินท์ (นางเอก) ถูกลมเหสีสร้อยสุดาซึ่งเป็นนางยักษ์จับไปขังไว้ในหัวแหวน ทุกคนจึงหาตัวไม่พบ ยิ่งกว่านั้นยังมีการแก้ไขบทเนื่องจากความไม่พร้อมของทีมงานผลิตที่จะเปิดกล้องละครเรื่องใหม่ในช่วงเวลานั้น ๆ ซึ่งอาจจะเป็นการเปิดกล้องละครหลายเรื่องพร้อมกัน ผู้เขียนบทจึงต้องเพิ่มเติมบทให้ยาวขึ้นจากเดิม (รัชมภา ภิรมย์ภักดี, สัมภาษณ์, 10 มีนาคม 2537)

ส่วนปัญหาที่ทำให้ผู้กำกับการแสดงของบริษัท ไตรลักษณ์ ต้องเปลี่ยนแปลงบทมีน้อยกว่า เพราะใช้ระบบพากษ์ แต่จะมีการเปลี่ยนแปลงสถานที่ถ่ายทำเนื่องจากเวลามีจำกัด นักแสดงไม่ว่างมาถ่ายทำ หรือหาสถานที่ที่ตรงกับบทไม่ได้ ซึ่งการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวมีเพียงเล็กน้อยเท่านั้น

การถ่ายทำปกติจะใช้วิธีอัดเจาะ คือถ่ายทำฉากและตอนที่ใช้สถานที่เดียวกัน หรือผู้แสดงชุดเดียวกัน ในคราวเดียวกัน เพื่อความสะดวกรวดเร็ว นอกจากนี้ จะต้องมีการถ่ายภาพ เพื่อนำไปทำเป็นภาพเทคนิคพิเศษด้วย

4. ขั้นตอนหลังการผลิต

หลังการถ่ายทำ ในกรณีของบริษัทดาราวดีโอ คุณสมชาย สังขสวัสดิ์ จะทำการตัดต่อละครแบบคร่าว ๆ คือเรียงฉากตามลำดับก่อนหลังไว้ก่อน เพื่อให้คุณสมชาย สังขสวัสดิ์ มาตัดต่อโดยละเอียด เลือกรูปภาพ และใส่ภาพประกอบต่าง ๆ รวมทั้งการเพิ่มเทคนิคพิเศษทางโทรทัศน์โดยใช้เครื่องมือที่เรียกว่าโครมาคีย์และคอมพิวเตอร์ ซึ่งซื้อจากญี่ปุ่นและฮ่องกง สำหรับทำเทคนิคแสง สี ต่าง ๆ

ส่วนบริษัท ไตรลักษณ์ โพรโมชัน จำกัด นั้น ผู้กำกับรายการซึ่งเป็นพนักงานของบริษัท พีดี โพรโมชัน จำกัด จะเป็นผู้ติดต่อและทำเทคนิคทำนองเดียวกับบริษัทดาราวิดีโอ แต่เครื่องมือไม่ทันสมัยเท่า เพราะเงินทุนที่จำกัดมากกว่า ขณะติดต่อ จะมีเจ้าหน้าที่ที่ทำเทคนิคพิเศษของบริษัทคอยบอกให้ติดต่อ และทำเทคนิคที่ต้องการ และมีผู้กำกับการแสดงหรือผู้ช่วยผู้กำกับการแสดง มาควบคุมให้ติดต่อภาพที่ต้องการ นอกจากนี้ ผู้จัดก็จะมาควบคุมการตัดต่ออยู่ด้วยทุกครั้ง

หลังจากนั้นจะมีการทำภาพประกอบเพลงนำละครจักร ๆ วงศ์ ๆ ซึ่งทั้งสองบริษัท มักใช้วิธีตัดภาพมาจากเนื้อเรื่อง โดยเลือกเฉพาะตอนที่น่าสนใจหรือสำคัญมาตัดต่อเรียงเข้าด้วยกัน ซึ่งมักเป็นการเล่าเรื่องราวของละครนั้น ๆ

ขั้นตอนสุดท้ายจะเป็นการลงเสียง ซึ่งในละครจักร ๆ วงศ์ ๆ จะมีการลงเสียงตามลำดับดังนี้คือ

1. เสียงบรรยายและเสียงพูด เสียงบรรยายมักเป็นคำประพันธ์ร้อยกรอง ได้แก่ กลอนสุภาพ โคลงสี่สุภาพ กาพย์ยานี 11 เพื่อบรรยายเรื่องราวเพิ่มเติม เช่น อารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ส่วนเสียงพูดของตัวละคร บริษัทดาราวิดีโอใช้เสียงจริงของนักแสดง จึงไม่มีการลงเสียงพูด ส่วนบริษัท ไตรลักษณ์ใช้ทีมพากษ์ประจำของบริษัท พีดี โพรโมชัน คือทีมกังวาน
2. เสียงประกอบ เป็นเสียงที่ประกอบช่วยให้เรื่องมีความสมจริงมากขึ้น เช่น เสียงพินดาดบ ชกต๋อย ฟ้าร้อง เสียงประกอบการยิงลำแสงต่าง ๆ
3. เสียงดนตรี เพื่อสนับสนุนเนื้อเรื่อง และช่วยให้ผู้ชมมีอารมณ์คล้อยตามเรื่องราวในละคร เช่น เมื่อพระเอกต่อสู้กับศัตรู ก็ใช้ทำนองเพลงเร้าใจ

ขั้นตอนต่อไปคือการลงเสียงเพลงนำละคร สำหรับ บริษัท ดาราวิดีโอ มีผู้ประพันธ์เพลงหลายคน แต่บริษัท ไตรลักษณ์ จะมีผู้ประพันธ์เพลงประจำคือ มนัส ปิตีสานต์ ขณะบันทึกเสียง คุณเปรมกมลและคุณสยาม จะมีบทบาทในการควบคุมและแก้ไขเพลงตามความเห็นสมควร

หลังเสร็จสิ้นกระบวนการผลิต ทางบริษัท คาราวิดีโอก็จะส่งเทปไปให้
สถานีโทรทัศน์ช่อง 7 ส่วนบริษัทไตรลักษณ์ ก็จะส่งเทปไปให้บริษัท พีดี โปรโมชั่น
เพื่อส่งต่อไปฉายผลิตรายการช่อง 3 ตรวจสอบคุณภาพก่อนนำออกอากาศต่อไป

จากการวิเคราะห์กระบวนการผลิตละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ
ข้างต้น ทำให้สามารถสรุปได้ว่า ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ เหมือนกับละคร
โทรทัศน์ประเภทอื่น คือ ได้รับอิทธิพลจากต่างประเทศ ที่เห็นได้ชัด คือ เทคนิค
พิเศษทางโทรทัศน์ และเรื่องราวเนื้อหา ซึ่งได้รับอิทธิพลจากภาพยนตร์ตะวันตก
จีน(ฮ่องกง) และญี่ปุ่น แต่แตกต่างไปจากละครโทรทัศน์ประเภทอื่น คือ ละคร
โทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ลงทุนน้อยในด้านผู้แสดง เนื่องจากใช้ผู้แสดงใหม่และ
ผู้แสดงที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงเป็นพระเอกนางเอก ค่าตัวนักแสดงจึงต่ำเมื่อเปรียบ
เทียบกับละครประเภทอื่น และผู้แสดงที่มีชื่อเสียงแล้ว ก็ไม่ต้องการแสดงละคร
จักร ๆ วงศ์ ๆ เมื่อพิจารณาประกอบกับการเปลี่ยนแปลงเวลาออกอากาศมาเป็น
ช่วงเช้า ซึ่งมีผู้ชมน้อยกว่าช่วงเย็นหลังข่าวภาคค่ำ ทำให้เห็นถึง การที่ละคร
โทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ถูกถือว่าเป็นละครโทรทัศน์ระดับต่ำกว่าละครโทรทัศน์
ประเภทอื่น ๆ โดยเห็นได้จากทั้งในแง่ต้นทุน ผู้แสดง และเวลาการออกอากาศ

นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ผลิตและผู้เขียนบทละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ
มีแบบแผนในการผลิตและสูตรสำเร็จที่จะสร้างให้ละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ
เป็นละครที่มีคติสอนใจว่า ความดีย่อมชนะความชั่ว ซึ่งความมุ่งหมายนี้เป็นกรอบ
ที่กำหนดแนวเนื้อเรื่องของละครโทรทัศน์จักร ๆ วงศ์ ๆ ที่พระเอกนางเอกเป็น
ชนชั้นกษัตริย์ ให้ถ่ายทอดอุดมการณ์ราชาธิปไตย ที่ว่า กษัตริย์เป็นคนดี มีความ
ศักดิ์สิทธิ์ โดยใช้ "สัญญา" ผ่านเทคนิคทางโทรทัศน์ ทั้งวัจนภาษาและอวัจนภาษา
ไปสู่ผู้ชมกลุ่มเป้าหมาย